

Milieuclan: Schoon Belonen weggegooid geld

'Zwerfafval-project geflopt'

Door TESSA HEERSCHOP
Updated Gisteren, 08:14
Gisteren, 08:05 in BINNENLAND

De aanpak van Schoon Belonen, waarbij gemeentes geld geven aan organisaties om zwerfafval te voorkomen, blijkt een rommeltje. Dat stelt advocaat Rogier Hörchner, die namens milieuorganisaties onderzocht hoe gemeentes zorgen voor minder flesjes en blikjes op straat. „Het wordt nauwelijks duidelijk welke partijen meedoen aan de actie, hoeveel zwerfafval van straat wordt gehaald en hoeveel het precies kost. Mijn conclusie uit eigen onderzoek is dat Schoon Belonen duur is en niet werkt.”

Straatvuil aan de Amsterdamse grachten

□ FLORIS LOK

Hij doet zijn uitspraken op basis van de resultaten van 160 Wob-verzoeken bij deelnemende gemeenten en Rijkswaterstaat. Zijn definitieve rapport verschijnt binnenkort, de Telegraaf mocht de gegevens al inzien en de conclusies zijn niet mals: „De Zwerfafvalpilot Schoon Belonen voldoet onvoldoende aan de gewekte verwachtingen en aan de eisen”, stelt hij.

De actie Schoon Belonen moest vanaf 1 januari 2016 een nationaal project worden om te voorkomen dat frisdrankflesjes en blikjes in het milieu belanden. Het was compromis met de sector, die kostte wat kost de invoering van statiegeld op blikjes en flesjes wil voorkomen. Het idee voor een pilot om gemeentes zelfstandig instanties te laten belonen voor het ophalen van zwerfafval kwam van de VNG, Stichting Natuur en Milieu en het Afvalfonds. Uiteindelijk deed maar 1 op de 5 gemeentes mee aan de pilot.

De invoering van statiegeld kost volgens de frisdranken- en supermarktsector miljoenen levert maar weinig milieuwinst op. Na diverse debatten stemde de Tweede Kamer in 2015 onder strenge voorwaarden in met de actie Schoon Belonen, in plaats van statiegeld. Het idee is dat voorlichtingscampagnes in combinatie met opruimacties en meer prullenbakken bij scholen en andere openbare gelegenheden zorgen voor veel minder zwerfafval.

Scholen

Ruim 100 gemeentes doen mee aan de pilot Schoon Belonen, waarbij scholen, sportclubs en andere maatschappelijke organisaties financieel beloond worden voor het inzamelen en opruimen van kleine plastic flesjes, blikjes en eventueel ander verpakkingsmateriaal. Jaarlijks komen er tussen de 50 en 100 miljoen kunststof flesjes en 100 tot 160 miljoen blikjes in de natuur.

De wijze waarop de actie Schoon Belonen wordt uitgevoerd, verschilt per gemeente. Volgens coördinator Kees Kerstens van Schoon Belonen is voor een regionale aanpak gekozen, omdat op deze manier veel verschillende manieren van belonen onderzocht kunnen worden. „Gemeentes zijn individueel verantwoordelijk voor zwerfafval en kunnen op deze manier zelf invulling geven aan de pilot. We kunnen echter nog niets zeggen over de resultaten, daar is het echt te vroeg voor.” De monitoring van mogelijke effecten gebeurt volgens Kerstens centraal door Rijkswaterstaat. „Dat is onafhankelijk.”

Zo hoort het: in de bak.

□ ANP

Volgens kritikaster Hörchner heeft de werkgroep Schoon Belonen er moeite mee om toe te geven dat er geen duidelijke aanpak is en het beleid faalt, omdat gemeentes individueel het plan moeten oppakken. „Het project duurt twee jaar en die zijn bijna om. Kom dan niet aan met het argument dat het te vroeg is voor een evaluatie. Een landelijk systeem levert deze pilot niet op, blijkt uit ons onderzoek. De aanpak is veel te kleinschalig en is een druppel op de gloeiende plaat als het om de aanpak van zwerfvuil gaat.” Hij pleit voor de invoering van statiegeld. „Uit tal van onderzoeken blijkt dat een grote meerderheid van de Nederlanders

voor statiegeld en uitbreiding daarvan is. We krijgen niet alleen schonere buurten, maar ook de gemeentelijke lasten voor schoonmaakkosten dalen.”

Eén van de voorwaarden vanuit de politiek was dat er een sluitende monitoring zou komen van de pilot zelf en de effecten op straat. Het bedrijfsleven zou meebetalen aan Schoon Belonen. Volgens Hörchner blijkt dat er een groot verschil is tussen het resultaat bij verschillende gemeentes. „In Rotterdam blijkt slechts 0,1% van het grondgebied onder handen te zijn genomen. Een strookje langs een school of voetbalvereniging kun je misschien schoonhouden met leuke initiatieven, maar het ontbreekt aan visie voor een grotere aanpak. Bovendien lijkt het bijzonder duur te zijn: het goedkoopste systeem lijkt neer te komen op € 0,15 per flesje of blikje.”

Kleinschalig

Ook in andere steden lijkt er vooral ingezet te worden op kleinschalige acties, zonder lange termijn visie of een stadsbrede aanpak. Zo blijkt bij navraag dat in Utrecht alleen scholen en drie sportverenigingen meedoen. Zij krijgen een beloning van 2,50 euro per afvalzak van 240 liter zwerfafval. De pilot loopt in slechts vier van de tien wijken en is nog niet geëvalueerd.

Onafhankelijk adviesbureau CE Delft presenteerde begin september een rapport over kosten en baten van invoering van statiegeld. Staatssecretaris Sharon Dijksma (PvdA, Infrastructuur en Milieu) had daartoe opdracht gegeven. Omdat er minstens acht verschillende manieren van organiseren zijn, verschillen de kosten van invoering tussen de 10 en 110 miljoen euro naar gelang de methode. De opbrengst is een vermindering van 70 tot 90 procent van zwerfafval.

In Duitsland, Denemarken en Scandinavië bestaat een systeem van statiegeld op petflessen en blikjes om te voorkomen dat deze op straat belanden. Voor gemeentes levert dit geld op, omdat er minder schoongemaakt moet worden in de openbare ruimte. Het voorkomen, opruimen en verwerken van zwerfafval in Nederland kost ieder jaar ongeveer 250 miljoen euro volgens Nederland Schoon.

Komende maand komen de initiatiefnemers en Rijkswaterstaat met hun eigen rapport. De Tweede Kamer gaat eind van de maand en in december in debat over de pilot. Besloten moet worden of er een landelijke aanpak komt of dat statiegeld alsnog wordt ingevoerd.